

Mətbuat, söz və ifadə azadlığı demokratik cəmiyyətin əsas təməllərindən olduğuna görə onlarla bağlı hüquqi münasibət-lərin Konstitusiya ilə tənzimlənməsi və qorunması zəruridir. Bu azadlıqlar sadəcə fərdi hüquqlar deyil, həm də ictimai maraqlara xidmət edən, idarəetmədə şəffaflıq yaradan və cəmiyyətin inkişafına yönələn əsas prinsiplərdir. Mətbuat, söz və ifadə azadlığının Konstitusiya ilə tənzimlənməsi onların dövlət tərəfindən tanınması və qorunmasına, demokratianın dayanıqlı inkişafına zəmin yaradır, eyni zamanda cəmiyyətin məlumatlı, iştirakçı və cavabdeh olmasını təşviq edir. Bütün bunlar isə sadəcə hüquqi məsələ deyil, dövlətin mahiyyəti və legitimliyi ilə bağlı əsas prinsiplərdəndir.

Mütərəqqi yanaşma

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə hazırlanaraq 1995-ci il noyabrın 12-də keçirilmiş ümumxalq səsverməsi - referendum əsasında qəbul olunan və bu il qəbulundan 30 il ötən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında da bu məsələlər ən mütərəqqi beynəlxalq təcrübələrə uyğun şəkildə təsbit olunmuşdur.

söz azadlığının əsas ifadə vasitələrin-dəndir.

Mətbuat azadlığı hər ne qədər geniş sərhədlərə malik olsa belə bu sərhədlər heç bir halda hüdudsuz da deyildir. Dünyanın bütün demokratik ölkələrində mətbuatla bağlı sosial məsuliyyət normaları qorunur və bu sahədə azadlıqlardan sui-istifadə hallarının qarşısını almaqdan ötrü müvafiq normalar tətbiq edilir. Azərbaycan Res-

təndaş hüquq və azadlıqları kimi ölkəmizdə söz və ifadə azadlığının ən böyük qarantıdır.

Dövlət başçısı söz azadlığının təmin olunmasını prioritet məsələ hesab edir və bununla bağlı böyük siyasi iradə nümayiş etdirərək lazımi addımlar atır. "Azərbaycanda aparılan siyasi islahatların əsas mənəsi, məqsədi ondan ibarətdir ki, ölkəmiz hərtərəfli inkişaf etsin, ölkədə yaşayan hər bir vətəndaş bütün azadlıqlardan istifadə etsin. Azərbaycanda o cümlədən mətbuat azadlığı da mövcuddur. Biz bu məsələdə çox ciddi addımlar atrıq. Söz azadlığının, mətbuat azadlığının təmin olunması bizim prioritet məsələmizdir və deyə bilərəm ki, Azərbaycan bu sahədə böyük uğurlara nail olmuşdur" - Prezident İlham Əliyev bildirmişdir. Və bunu demokratianın fundamental şərti kimi dəyərləndirmiştir. Azərbay-

Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, şəxsin xəbəri olmadan və ya etirazına baxmadan izlənilmesi, video və foto çəkilişi, səs yazısına və digər bu cür hərəkətlərə məruz qoyulması qadağan edilmişdir.

2016-ci ildə keçirilmiş referendumda da məlumat əldə etmək və ifadə azadlığı baxımından mühüm dəyişikliklər baş vermişdir. Qanunla müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, üçüncü şəxslər haqqında məlumat almaq məqsədilə elektron formada və ya kağız üzərində aparılan informasiya ehtiyatlarına daxil olmaq qadağan edilmişdir.

Bundan başqa, göstərilmişdir ki, məlumatın aid olduğu şəxsin buna razılığını aşkar ifadə etdiyi hallar, ayrı-seçkiliyə yol verməmək şərtlə anonim xarakterli statistik məlumatların emalı və qanunun yol verdiyi digər hallar istisna olmaqla, informasiya texnologiyalarından şəxsi həyata, o cümlədən əqidəyə, dini və etnik mənsubiyətə dair məlumatların açıqlanması üçün istifadə edilə bilməz. Fərdi məlumatların dairəsinin, habelə onların emalı, toplanması, ötürülməsi, istifadəsi və mühafizəsi şərtlərinin də qanuna müəyyən edildiyi təsbit olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında təsbit olunmuş müddəalara əsasən, 2005-ci ildə "İnformasiya əldə etmək haqqında" qanun da qəbul edilmişdir. Burada Əsas Qanunumuzun 50-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş məlumat əldə etmək hüququnun sərbəst, maneəsiz və hamı üçün bərabər şərtlərlə, açıq cəmiyyətin və demokratik hüquqi dövlətin prinsipləri əsasında təmin edilməsinin hüquqi əsasları göstərilmiş, həmçinin ictimai vəzifələrin yerinə yetirilməsinə vətəndaşlar tərəfindən nəzarət olunmasına şərait yaradılmışdır.

2021-ci ildə qəbul edilmiş "Media haqqında" qanun isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci, 10-cu və 13-cü bəndlərinə uyğun olaraq, media sahəsində fəaliyyətin təşkilatı, hüquqi və iqtisadi əsaslarını, həmçinin kütləvi informasiyanın əldə edilməsi, hazırlanması, ötürülməsi, istehsalı və yayının ümumi qaydalarını müəyyən etmişdir. Qanunun məqsədi ölkəmizin informasiya məkanının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, yerli medianın inkişafına tekan verilməsi, informasiya mühitinin sağlamlaşdırılması və rəqabət qabiliyyətinin artırılması, habelə jurnalist peşəsinin nüfuzunun yüksəldilməsinə şərait yaradılmışdır.

Mətbuat, jurnalistika zamanın çağırışları ilə nəfəs alan ictimai təsisatdır. Azərbaycan dövlətinin bugünkü inkişafı, həm regionda, həm də global məkanda oynadığı əhəmiyyətli rol, önmüzdəki böyük milli hədəflər mətbuatımız qarşısında da yeni vəzifələr qızılır. Prezident İlham Əliyev çıxışlarında bu xüsusda demişdir: "Bu gün Azərbaycan mətbuatı müasir informasiya cəmiyyəti quruculuğunda, sosial ədalət və şəffaflığın təmin edilməsində, milli həmrəyliyin və tolerantlığın möhkəmləndirilməsində, demokratik özündürkin, siyasi mədəniyyətin inkişafında, milli-mənəvi və ümuməşəri dəyərlərin qorunub saxlanılması və təbliğində mühüm rol oynamalı, tədris və maarifləndirmə sahəsində fəaliyyəti gücləndirməlidir. Azərbaycan jurnalistikası peşəkarlıq, obyektivlik, qərəzsizlik, yüksək milli şüur və vətənpərvərlik prinsiplərinə dönmədə əməl etməli, söz və məlumat azadlığından sui-istifadənin qarşısı qətiyyətə alınmalıdır".

Bütün bu qeydlər də göstərir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında mətbuatla bağlı məsələlər medianın azadlığı, senzuranın yolverilməzliyi, informasiyanın sərbəst axtارılması və yayımı prinsipləri ilə tənzimlərin və eyni zamanda başqalarının hüquq və mənafələrinin mövcud azadlıqlardan sui-istifadə hallarından qorunması üçün sosial məsuliyyət prinsipini də öndə tutur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası söz və mətbuat azadlığını hüquqi cəhətdən qoruyur, təmin edir, real həyatda bu azadlıqlardan maksimum və məsuliyyətli istifadə üçün dəqiq mexanizmlər formalasdır. Bu, ölkəmizdə demokratik inkişaf proseslərinin ardıcılılığı üçün əsas hərəkətverici qüvvələrdəndir.

*İradə ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"*

Əsas Qanunumuzda mətbuatla bağlı məsələlər birbaşa və ya dolayısı ilə bir sıra müddəalarda əksini tapmışdır. Bu müddəalar mətbuat azadlığının hüquqi əsaslarını, onun dövlət müdaxiləsindən kənar fəaliyyətini və senzurasiyini təmin edir. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının məlumat azadlığı ilə bağlı 50-ci maddəsində həm mətbuat, həm də ümumilikdə informasiya azadlığı ehtiva olunmuşdur. Maddədə göstərilir ki, hər kəsin qanunu yolla məlumat almaq, onu axtarmaq, əldə etmək və yaymaq hüququ vardır.

Bu müddəə jurnalistlərin, redaksiyaların, media qurumlarının hər hansı maneəsiz informasiya əldə etmək və yaymaq fəaliyyətini birbaşa təmin edir. Maddənin II hissəsində isə ölkəmizdə kütləvi informasiya vasitələrinin azad olduğu, senzuranın qadağan edildiyi öz əksini tapmışdır. Bu da Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında mətbuat azadlığı ilə bağlı əsas prinsiplərdəndir. Belə ki, dövlət orqanlarının mətbuatın məzmununa müdaxiləsinə, yayılacaq məlumatların əvvəlcədən yoxlanaraq onlara senzurə tətbiq olunmasına qadağa qoyulur. Kütləvi informasiya vasitələrinin, o cümlədən qəzet və jurnalların, televiziya və radio qurumlarının, internet medianının və s. fəaliyyətində müstəqil təmin edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 47-ci maddəsində isə fikir və söz azadlığı ilə bağlı müddəalar öz ifadəsini tapmışdır. Bu baxımdan 47-ci maddə də mətbuat azadlığının əsas təməllərindəndir. Çünkü mətbuat fikir və

publikasının Konstitusiyasında da bu məsələlər dəqiq şəkildə öz ifadəsini tapmış, Əsas Qanunun 71-ci maddəsində hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılması ilə bağlı müəyyən müddəalar təsbit olunmuşdur.

Konstitusyon normalalara görə ölkəmizdə mətbuat, söz, ifadə azadlıqları ilə bağlı hüquqların məhdudlaşdırılmasına yalnız qanunla və demokratik cəmiyyətin maraqlarına uyğun müvafiq hallarda, yəni ölkənin milli təhlükəsizliyi, ictimai asayı, əxlaqi-etik normalarının, başqalarının hüquq və azadlıqlarının qorunması və sairə bu kimi hallarda yol verilir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında nəzərə alınmış bütün bu müddəalar beynəlxalq insan hüquqları normalarına tam uyğundur.

1995-ci ildə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbulundan sonra 1998-ci ildə ölkəmizdə senzura tam loğv edilmiş, 1999-cu ildə qəbul edilərək qüvvəyə minmiş "Kütləvi informasiya vasitəleri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə kütləvi informasiya vasitələrinin dövlət qeydiyyatı, fəaliyyəti daha da sadələşdirilmiş, Azərbaycanda yüzlərlə yeni media qurumu yaradılaraq uğurla fəaliyyətə başlamışdır. Bu gün də ölkəmizdə yüzlərlə media qurumu fəaliyyət göstərir, onlar cəmiyyət həyatının ən müxtəlif sferaları ilə bağlı informasiyalar əldə edir, yayır, insanların məlumatlandırılmasına xidmət edirlər. Azərbaycanda internet tam azaddır. Ölkə Prezidenti İlham Əliyev digər və

can mediası da ölkəmizin ümumi inkişaf proseslərinin çox əhəmiyyətli hissəsi kimi üzərinə düşən vəzifələri şərəflə yerinə yetirir, günümüzün reallıqlarını sənədləşdirərək əbədi tarixə çevirir.

Zamanın çağırışlarına uyğun təkmilləşdirmələr

Əsas Qanunumuzun dövrün çağırışlarına uyğun təkmilləşdirilməsi məqsədilə 2002, 2009, 2016-ci illerdə reallaşdırılan referendumlarda da söz və ifadə azadlığı, mətbuat azadlığı, informasiya hüquqları ilə birbaşa və ya dolayı şəkildə bağlı olan müəyyən dəyişikliklər həyata keçirilmişdir.

Belə ki, 2002-ci ildə keçirilmiş referendumda vətəndaşların məhkəməyə çıxış imkanları genişləndirilmiş, insan hüquqlarının qorunması baxımdan məhkəmələrə müraciət prosedurları sadələşdirilmiş, İnsan Hüquqları üzrə Müvekkil (Ombudsman) institutu təsis edilmiş, bu qurumun fəaliyyət dairəsinə ifadə və söz azadlığı ilə bağlı şikayətlərə baxılması da daxil olmuş, bütün bunlar isə ifadə azadlığı ilə bağlı birbaşa dəyişikliklər sayılmasa da, hüquqi müdafiə mexanizmlərinin gücləndirilməsi ilə bu sahəyə müsbət təsirlər yaratmışdır.

2009-cu il referendumunda isə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 32-ci maddəsində hər kəsin şəxsi həyatına müdaxilənin yolverilməzliyi müddəası genişləndirilmişdir.